

פרשת ויקרא

התמודדות עם הטאים

פרק ד' בחומש ויקרא עוסק בקרבנות חטאת של הכוהן הגדול, הציבור, הנשיא והאדם הפרטי. עצם העובדה שהתורה מקדישה פרשיות מיוחדות לחטאים שנעשו בשגגה מלמדת מסר חשוב: הכוהן הגדול, הנשיא והציבור הרחב - כולם עשויים לחטוא, "כִּי אָדָם אִינוּ צְדִיק בְּאָרְצוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא" (קוהלת ז', כ). התורה מודעת לכך, ופותחת לכולם את שערי התשובה. רצוי ונכון שכל אדם, אם הוא מודע לחטאו ומתוודה עליו - יוכל להביא קרבן חטאת, ולהתקרב מחדש לבוראו.

הפרשה העוסקת בחטאת הנשיא פותחת בפסוק הבא:

"אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחַטָּא וַיַּעֲשֶׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱ-לֹהֵיוּ אֲשֶׁר לֹא תִעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם" (ויקרא ד', כב)

גם הנשיא, למרות (ואולי בגלל) מעמדו הגבוה - יכול לחטוא, אך בדומה לכל אדם אחר בחברה, גם עליו להודות בחטאו ולהביא על כך קרבן. יש בכך אמירה משמעותית ביותר לציבור כולו: יש לשמור על חברה מתוקנת, בה גם הנשיא מודיע על חטאו, ושקיפות זו - תביא לתיקון החטא ולתיקון החברה כולה!

הפרשנים התייחסו ללשון בה פותחת פרשה זו, "אֲשֶׁר", השונה מפרשיות החטאת האחרות הפותחות ב"אִם":

רשב"ם סובר, שיש להבין כאילו כתוב: "נָשִׂיא אֲשֶׁר יִחַטָּא".

אבן עזרא מפרש, שלשון זו מורה שפרשיית הנשיא היא המשך של הפרשייה הקודמת, בה מדובר על חטא של כל עדת ישראל, שכן הנשיא הוא דמות המייצגת את הכלל. אולי אף בעל הטורים הבין כך, ומתוך כך קשר בין הפרשיות, ואמר שמכאן נלמד הכלל: "כל מי שיש בידו למהות ואינו מוזהה - מעלה עליו כאילו הוא חטא" (שבת נד ע"ב). הנשיא אמור להנהיג את הציבור, ואם הציבור נכשל - הרי זה גם חטאו של הנשיא.

רבינו בחיי מציע נימוק מהותי יותר: אצל הנשיא "החטא בלשון ודאי, לפי שהנשיא לבו גס מאוד בו, ומידת הגאווה שהיא סיבת החטא - מצויה עמו לגודל ממשלתו".

רש"י מפרש על פי חז"ל (הוריות י ע"ב): "אשר נשיא יחטא" - לשון אֲשֶׁרִי, אֲשֶׁרִי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל והומד שמתחרט על זדונותיו". חז"ל, כדרכם, הביעו רעיונות עמוקים באמצעות מדרשי מילים, אשר לא תמיד תואמים את פשוטו של מקרא, אך מלמדים מסרים ולקחים חשובים ביותר. לפי המדרש, המילה "אֲשֶׁרִי" בתחילת הפסוק היא מלשון "אושר" ו"אֲשֶׁרִי": "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו". הווידי של הנשיא על חטאיו מבטא פתיחות, שקיפות, אמון וטוהר מידות. הנשיא לא מתבייש להודות בפרהסיה על חטאיו, ו"אשרי הדור" שהמנהיגים שלו מציבים דוגמה אישית לציבור כולו - שיש להודות על חטאים שנעשו ולא להסתירם.

להלן מספר נקודות למחשבה, הנוגעות ליחס שבין חטא, וידוי ותשובה:

לפני יום כיפור, נהגו להעביר לפני הכוהן הגדול את כל בעלי החיים שעתידיים להיות מוקרבים במהלך יום כיפור. אולם, המשנה לא מזכירה את קרבנות השעירים. הגמרא ביומא (יח ע"א) מסבירה שהשעירים באים ככפרה על חטאים, ולפיכך מוטב שלא להחליש את דעתו של הכוהן הגדול: "כיוון דעל הטא קא אתו - הלשא דעתיה". לכאורה זהו פלא גדול, שהרי עיצומו ומהותו של יום כיפור - הוא לכפר על החטאים, הפשעים והעוונות! משתמע מכאן, שלמרות החשיבות הרבה לתיקון החטא, אסור שהחטא יחליש את דעתו של הכוהן הגדול - ושל כל אדם - שבא לטהר ולהיטהר.

בברכות האמצעיות של תפילת העמידה לאחר ברכת הדעת, מופיעות ברכת הסליחה וברכת התשובה. האדם אכן מודע לחסרונותיו, ולכן עליו לפתוח בבקשת סליחה, אך יש תיקון לחטאים. בתפילת העמידה יש התפתחות, לאחר שביקש דעת, המאפשרת לו להתוודות על חטאיו, הוא ממשיך ומבקש בקשות שונות. החטא לא אמור לחסום את האדם, אלא מחייב אותו לתקן את כישלונותיו, כדי שיוכל להתקדם בהגשמת המשימות שלו. זאת בדומה למסר העולה מפרשתנו: החטא מחייב את הנשיא להביא קרבן, ועל ידי כך להתקרב מחדש לה'.

הגמרא ביומא פו ע"ב מציגה דילמה: האם רצוי שהאדם יפרט את כל החטאים שלו, על פי הפסוק "מִבְּקֶשֶׁת פְּשָׁעָיו לֹא יִצְלֶיהָ..." (משלי כ"ח, ג), או שעדיף לשמור על חטאיו בצנעה, על פי הפסוק "...אֲשֶׁרִי נְשִׂי פְּשָׁעֵי כְסוּי הַטָּאָה" (תהילים ל"ב, א)? הגמרא מציעה שתי גישות ליישוב הסתירה: "לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם" או "כאן - בעברות שבין אדם להברו, כאן - בעברות שבין אדם למקום". לפעמים יפה הפירוט והפרסום של החטא ולפעמים יפה השתיקה. בפועל, הדואליות נשמרת גם בתפילה: אנו מפרטים בווידי רשימה ארוכה של חטאים, אך כל אחד עושה זאת בשקט, בלחש, בינו לבין עצמו.

רבים מהחטאים אותם מזכירים בוידוי אינם רלבנטיים עבור כל אחד, ולמרות זאת כולנו אומרים את כולם. ההסבר הפשוט לכך ניתן על ידי כמה מפרשים: הוידוי מנוסח בכוונה בלשון רבים, כיוון שאנו מתוודים לא רק על חטאינו האישיים, אלא אף על חטאים שנעשו על ידי אנשים אחרים מישראל. משמע, שעל כל אדם מוטלת אחריות חברתית לתקן את הציבור כולו, ולא רק את ההתנהגות האישית שלו!